

Školní pedagogika – konzultace CŽV, JS 2019

Hana Horká, katedra pedagogiky

horka@ped.muni.cz

Školní pedagogika

Škola jako instituce...**teorie a praxe školy,**

Vzdělávací program, osnovy, učebnice, učitel, žák,
...**teorie a praxe kurikula**

Vyučování, učení, příprava na výuku, učivo, výukové metody, pomůcky, hodnocení, ...**teorie a praxe výuky**

Klíčová témata

- Škola a její funkce.
- Kurikulum: cíle a obsahy školního vzdělávání a jejich transformace, kurikulární procesy.
- Výuka: vyučování a učení, aktéři a procesy školní výuky. Výukové metody a formy.
- Hodnocení učebního procesu žáků a výsledků žáků – typy a funkce hodnocení, formy hodnocení, základní požadavky na hodnocení.

Témata pro naše setkání/konzultace

1. Didaktická transformace obsahu.
2. Práce učitele s kurikulem.
3. Příprava učitele na výuku.
4. Kvalita výuky a její charakteristiky/komponenty.
5. Vyučování jako didaktická transformace/cyklus pedagogického uvažování a jednání. Aktéři a procesy výuky.
6. Realizace výuky.
7. Hodnocení žáků.

Klíčové pojmy

- Školní pedagogika, normativní didaktika, živá didaktika, evidence-based education,
- vzdělávací politika, kurikulární politika, kurikulární dokumenty,
- vzdělávací systém, školský systém, škola, škola jako instituce, škola jako organizace, funkce školy, klasifikace ISCED, modely školního vzdělávání,
- vzdělávání, vzdělání, vzdělanost, pojetí a teorie vzdělávání, obecné cíle vzdělávání,
- cíle, obsahy, učivo, kurikulum, didaktika, ontodidaktická transformace, psychodidaktická transformace, kognitivní transformace,
- didaktické prostředky, interaktivní tabule, školní učebnice, struktura učebnice, didaktické funkce učebnice, používání učebnic,
- žák a jeho učení, učitel a jeho vyučování, výuka, výukové metody, organizační formy, autoregulace učení, celoživotní učení,

- učební úlohy, kompetence k učení, metakognice, reprezentace (mentální),
- diagnostika, hodnocení, formativní hodnocení, sumativní hodnocení, normativní a kriteriální hodnocení, vstupní, průběžné a výstupní hodnocení, autonomní a heteronomní hodnocení, validita hodnocení, funkce hodnocení, role chyby v učebním procesu, diagnostické funkce učebních úloh,
- formy hodnocení (numerická, verbální, grafická, nonverbální), popisný jazyk, kritéria a indikátory hodnocení, závěrečná zpráva (možnosti); hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- analýza výuky, reflexe výuky, hospitace, videozáznam vyučovací hodiny, hodnocení výuky.
- **RVP, ŠVP, tematické plány, základní kurikulární činnosti učitele, příprava na výuku, výukové strategie, individualizace, diferenciacce.**
- Standard kvality práce učitele.

Metody a kritéria hodnocení

Postup zpracování úkolu:

1. Vyberte si **jeden tematický celek** v rámci jednoho ročníku vybraného typu školy a zjistí, jak je v ŠVP dané školy vymezeno učivo a výstupy pro jeden z jeho aprobačních předmětů?
3. Proveďte **didaktickou analýzu učiva** ze zvoleného tematického celku (pojmy, učební úlohy, mezipředmětové vztahy).

4. Rozvrhněte daný celek do několika vyučovacích hodin.
5. Pro každou vyučovací jednotku formulujte dílčí cíle odvozené z obecnějších cílů, a v souladu s tím navrhnete činnosti (učební úlohy). Na základě zkušeností z praxe promýšlejte výuku s ohledem na možnosti žáků (např. pro žáky nadané, se SVP).

Výstup odevzdejte do konce dubna 2019.

Základní pojmy, koncepty

- **Vzdělávací kurikulum (kurikulum)** = obsah vzdělání; to, co si má žák osvojit v rámci školního vzdělávání (ZV, SV,...).
- Je odpovědí na otázku: **CO – JAK – PROČ – S JAKÝM CÍLEM – ZA JAKÝCH PODMÍNEK** (s kým - učitelem) si má žák ve škole osvojit, v čem se má rozvinout. (srv. Průcha, J. a kol. (2003).*Pedagogický slovník*. Praha: Portál)
- **Kurikulární činnosti učitele** = profesionální aktivity a s nimi spojené dovednosti, které učitel využívá při projektování výuky (příprava na vyučování, tvorba vzdělávacího programu...)

Formální struktura seminární práce:

Předmět – vzdělávací oblast:

Ročník:

Tematický celek:

Téma (3-4 vyuč. jednotek) *myšlenková mapa*

Cíle tématu:*) – *vybírat v RVP („cíle“, „klíčové kompetence“ a „očekávané výstupy“):*

- *kognitivní (vědomosti)*
- *psychomotorické (dovednosti, schopnosti)*
- *afektivní – výchovné (postoje, potřeby, zájmy, hodnoty)*

Téma vyuč. jednotky	Výukové cíle*)	<u>Did.an.učiva</u> POJMOVÁ	<u>Did.an.učiva</u> OPERAČNÍ	Výukové strategie	Metodické poznámky
<i>z mapy</i>	<i>vyplývají z cílů tématu</i>	<i>fakta</i>	<i>učební úlohy</i>		
		<i>pojmy</i>	<i>(zadání)</i>		
		<i>generalizace</i>	<i>(otázky)</i>		
			KONKRÉTNĚ, ve 2. os.		

Vymezení výukových cílů

Výukový cíl = to, co si mají z výuky žáci „odnést“ (nikoli to, co chce učitel „odučit“)

tzn. CÍL *musí být formulován „v jazyce žákova výkonu“ – „co má žák umět udělat“.*

Měl by vymezovat, které vědomosti musí žáci získat, které dovednosti a schopnosti se budou současně rozvíjet a v jakém smyslu se bude formovat žákova osobnost.

Struktura cílů tématu kopíruje strukturu *kompetencí* – 3 složky (domény)

- **Kognitivní – intelektuální** (*znalosti, vědomosti*),
- **psychomotorickou** (*dovednosti – schopnosti, smyslové učení*),
- **afektivní – výchovnou, postojovou** (*projevy emocionálního chování- city, postoje, preference, potřeby, zájmy, hodnoty, osobnostní rozvoj*),
- **sociální** – *komunikace, spolupráce.*

Požadavky na formulaci výukového cíle

- **přiměřený** (věku a možnostem dětí),
- **kontrolovatelný** (vyjádřený jako pozorovatelná činnost dítěte – význam tzv. **aktivních sloves** – viz Bloomova taxonomie cílů aj.),
- **konzistentní** (prostupný – nižší cíle směřují k dosažení vyšších a naopak),
- **jednoznačný** – formulace cíle by neměla připouštět různé interpretace.

Náročnost výukových cílů

K posouzení náročnosti výukových cílů slouží tzv. taxonomie:

- **Bloomova taxonomie** – kognitivní náročnost

(zapamatování – pochopení – aplikace – analýza – hodnocení - tvořivost)

- **H. Dave** – psychomotorická doména (dovednosti)

(nápodoba – cvičení – zpřesňování – koordinace – automatizace)

- **Kratwohl** a kol. – afektivní doména

(vnímání – reakce – ocenění – organizování – zvnitřnění)

Didaktická analýza učiva (pojmová, operační/učební úlohy a mezipředmětová)

Didaktická analýza učiva = analytická myšlenková činnost, kterou provádí učitel nad učební látkou (tématem), aby objevil a realizoval veškerý její výchovný a vzdělávací potenciál (J. Skálková)

Pojmová analýza = analýza stěžejních pojmů v tématu a vztahů mezi nimi.

Nástroje: pojmová mapa

Analýza struktury učiva:

- *fakta*
- *pojmy*
- *generalizace*

Pojmy (kategorie nebo třídy věcí či myšlenek se společnými nejdůležitějšími (podstatnými) vlastnostmi); konkrétní, abstraktní; 1 -2 slova

Generalizace (zobecnění) = výrok, který vyjadřuje vztahy mezi 2 nebo více pojmy; souvětí (př. Dělení je operací inverzní k násobení)

Fakta (informace o jednotlivých skutečnostech – o lidech, věcech, konkrétních místech, o události..,).

Operační analýza = analýza činností, které budou žáci ve výuce provádět k dosažení cíle neboli formulace učebních úloh.

Učební úlohy (zadání) směřují k cílům hodiny (tématu).

Požadavky:

- formulace ve 2. os.,
- různé typy úloh pro rozmanité způsoby poznávání a učení (viz Bloomova taxonomie) a směřujících k autentickému učení,
- diferencované úlohy pro různé typy žáků, formy výuky (skupinové, individualizované, hromadné),

Analýza mezipředmětových vztahů

K integraci vzdělávacích obsahů:

- 1. horizontální** (mezipředmětové vztahy)
- 2. vertikální** (návaznosti „předtím“ a „potom“, souvislosti cyklického rozvíjení učiva v dalších ročnících)

Promýšlení výukových strategií a podmínek

Učební zadání jsou řazena určitým způsobem, vyjadřujícím strategii výukového postupu:

- *induktivní*
- *deduktivní*
- *sociálně zprostředkovaná výuka*

Podmínky výuky uvádíme jako *metodické poznámky*.

Promýšlení evaluačních nástrojů a postupů

Položíme si otázku:

Jak zjistíme, zda bylo dosaženo stanovených cílů ?

Podmínka: jsou určena kritéria pro hodnocení ve vztahu k cíli

Možnosti:

- *prezentace výstupního produktu žáků, vyhodnocení na základě předem dohodnutých kritérií*
- *didaktický test*
- *sebehodnocení*
- *další možnosti...*

Texty ke studiu

- Pasch, M. (2005). *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál.
- odkaz na kurz Školní pedagogika:

<http://moodlinka.ics.muni.cz/course/view.php?id=2224>, heslo
comenius

- Janíková, M., et al. (2009). *Základy školní pedagogiky*. Brno: Paido.
- Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika*. Praha: Grada.
- Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.